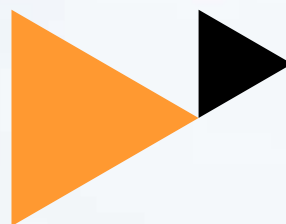

ALO in Beweging

Didactiek

Inhoud

4

Didactiek volgens Frank Posthumus

8

Puppytraining en James Bond in de gymzaal

10

Didactiek: de overtreffende trap

13

Gymles of rekenen: dezelfde basis, andere uitwerking

16

“Met zo’n filmpje is je uitleg in 1x klaar”

18

ALO-studenten over didactiek

20

Iedereen is talentvol, mits talentvol benaderd

26

Leren van rolmodellen

Colofon

Uitgave:
Hogeschool van Amsterdam,
Academie voor Lichamelijke
Opvoeding, juni 2023
jaargang 12

Eindredactie Marjon Kluiters,
Rian Lanenga en
Mathieu Voorthuizen

Redactie Annemein van Seijst
en Ronald Mijzen

Teksten Rian Lanenga en
Sybylle Kroon

Fotografie Marieke van der
Heijden, Jan-Kees Steenman
en Dimmy Olijerhoek

Vormgeving Reclamestudio Sjeep

Met dank aan alle geïnterviewden.

© 2023, niets uit deze uitgave
mag zonder toestemming van de
Academie voor Lichamelijke
Opvoeding worden over-
genomen. Wij accepteren geen
aansprakelijkheid voor
eventuele onjuistheden.

Didactiek volgens Frank Posthumus

Frank Posthumus is sinds december 2022 de nieuwe opleidingsmanager bij de ALO Amsterdam. Door zijn ruime ervaring binnen het hoger onderwijs heeft hij een interessante visie op didactiek ontwikkeld.

“Kort gezegd is didactiek het op gang brengen van leerprocessen. Maar daarmee zijn we er nog niet. Er is veel richtingenstrijd over didactiek binnen het onderwijs. Laten wij echter van elkaar leren in plaats van elkaar te overtuigen.

Er bestaat volgens mij niet één best practice als het gaat over didactiek. Er zijn juist heel veel verschillende principes en overtuigingen, die voor iedereen weer anders zijn. Deze principes zijn het startpunt voor een discussie die continu gevoerd moet worden op basis van

argumenten en bewijzen. Niet om elkaar te overtuigen, maar om van elkaar te leren. Als onderwijsteam breng je al die verschillende didactische principes samen in een curriculum. En wát je ook kiest, het moet uitgevoerd kunnen worden door het team.

Ik zie het als een van mijn belangrijkste taken als opleidingsmanager om doorlopend de discussie over didactiek te stimuleren. Hoe halen we het béste uit elkaar, ten behoeve van onze studenten? En de student produceert ook mee, de kwaliteit van onze didactische benadering is afhankelijk van onze doelgroep. Geen groep is hetzelfde, geen dag is hetzelfde. Ik denk dat je didactisch goed handelt als je in staat bent om je vooropgezette plan in de prullenbak te gooien als je merkt dat het niet aanslaat bij je groep. In het onderwijs gaat het ten slotte om het leerrendement, niet om het lesrendement. Het gaat er niet om wat wij er als docenten instoppen, maar wat de studenten eruit halen.

De huidige discussie binnen de ALO over didactiek vind ik heel fijn. Het gaat bottom-up: we hebben in het docententeam verschillende professionele leergemeenschappen samengesteld waarin kennis wordt gedeeld op verschillende thema's. Bijvoorbeeld activerende werkvormen, of inclusief handelen. Ik juich het ook zeer toe dat mensen naar buiten gaan: inspiratie opdoen via cursussen of aan een andere wijze van deskundigheidsbevordering doen. We zijn een kennisorganisatie, wij mogen ons ontwikkelen en daar maken we geld en tijd voor vrij. En de kennis die we opdoen, delen we, stellen we ter discussie en brengen we samen in ons curriculum.

Eigenlijk is de enige constante in didactisch handelen 'de dialoog over de didactiek' en die jaag ik graag aan.”

“Laten wij van elkaar leren
in plaats van elkaar te
overtuigen.”

---

6 Het didactisch model ALO Amsterdam

Het didactische model dat sinds 2018 in het derde en vierde jaar van de Academie voor Lichamelijke Opvoeding (ALO) wordt gebruikt, is ontstaan vanuit de zoektocht naar eenduidigheid en efficiëntie als het gaat om de verschillende modellen die er in het onderwijs van de ALO werden gebruikt. Het huidige model is een samensmelting van verschillende reeds gebruikte modellen: Model van Constructive Alignment (Biggs, 1996), Het didactisch model van Gelder e.a. (1979), PDCA cyclus van Deming (1986) en de praktijkgerichte onderzoekscyclus (Verhoeven, 2011).

Het didactische model van de ALO Amsterdam bestaat uit zes opeenvolgende fases en binnen iedere fase zijn er criteria omschreven waaraan de fase moet voldoen, om daarna door te kunnen naar de volgende fase. Het model gebruiken we voor het voorbereiden (ontwerpen), uitvoeren en evalueren van lessenreeksen, lessen en lesdelen.

Didactisch model, 2018

1 De beginsituatie vaststellen

Stel jezelf de volgende vragen:

- Wat is het beweegniveau van de leerlingen: van de klas als geheel en individueel?
- Wat is het ontwikkelingsniveau op het gebied van fysieke, motorische, cognitieve en/of sociaal-emotionele vlak van je leerlingen? Dit kun je bepalen door in het vakwerkplan te kijken, door navraag te doen en door zelf te observeren.

2 De Leerdoelen formuleren

Belangrijk! Voor de leerlingen is het van groot belang dat ze kennis hebben van de leerdoelen. Beschrijf:

- het **gedrag** dat je wilt zien
- de **inhoud** van het verwachte leerdoel, en
- aan welke **voorwaarden** en **criteria** het beoogde leerdoel moet voldoen.

Deel vervolgens de succescriteria die bepalen of het leerdoel is behaald.

3 Het ontwerpen van de lesevaluatie

- Stap 1** Maak een rubrics, waardoor het voor de leerlingen duidelijk wordt, wat de mogelijke stappen zijn om het reeksdoel te behalen. De rubrics is een ontwikkelingsroute naar het reeksdoel.
- Stap 2** Bepaal hoe je de rubrics gaat inzetten om formatieve evaluatie te kunnen gebruiken. Hoe bepaal je het begin- en eindniveau?
- Stap 3** Bepaal of je een proces- of een productbeoordeling gaat geven en hoe je dit gaat doen.
- Stap 4** Destilleer uit de gemaakte rubrics een beoordelingsformat dat je gebruikt om een eindevaluatie te geven. Het gaat dan vaak om het aantal stappen dat er in de rubrics is gemaakt (procesbeoordeling). OF maak een evaluatiemodel voortkomend uit het einddoel (productbeoordeling).

4 Het ontwerpen van de onderwijsleersituatie

Bepaal of je een **docentgestuurde**, **gemengd gestuurde** of **leerlinggestuurde** les wilt gaan geven.

Methodische keuzes; Welke methode(s) ga je gebruiken om het leerdoel te bereiken?

Organisatorische keuzes; kijk naar de omgeving en de samenstelling van de groep waaraan je jouw lessen gaat geven. Is dat binnen of buiten, hoeveel leerlingen, welke groepen, wat is de groepssamenstelling, hoeveel tijd heb je voor iedere les?

Didactische keuzes; Hoe stimuleer je het leren van de leerlingen? Welk motorisch leren pas je toe? Wanneer geef je een voorbeeld, doe je dit alleen of met een leerling? Hoe geef je een voorbeeld? Op welke momenten geef je feedback? Wanneer is iets van voldoende kwaliteit om een differentiatie toe te passen? Wanneer geef je leerhulp? Op welke wijze controleer je of leerlingen de opdracht begrijpen?

5 Het uitvoeren van de lessenreeks

De docent brengt gedurende de les het voorbereide in praktijk. En is in staat om tegelijkertijd te reflecteren; of de keuzes uitpakken zoals van tevoren bedacht. **Zodra een les niet loopt, lukt, leeft, of leert, moet er te allen tijde worden ingegrepen.**

6 De evaluatie en beoordeling van (leer)doelen

Belangrijk bij evalueren is dat de docent zicht heeft op het beginniveau, het eindniveau, en de weg naar het eindniveau toe. Alle vooruitgang tijdens de lessenreeks noemen we het oefeneffect. De ontwikkeling die na een bepaalde tijd nog zichtbaar is, noemen we het leereffect.

Bekijk hier de uitgebreide uitleg van het model per fase.

Scan de QR-code hiernaast

Puppytraining en James Bond in de gymzaal

Klassenmanagement komt nog vóór didactiek

Studenten aan de ALO krijgen te maken met vak(didactiek)docenten en het werkveld. Dat versterkt elkaar vaak, maar kan voor een student soms ook ingewikkeld zijn omdat de wereld van de ALO en die van de docent in het werkveld soms van elkaar verschillen. Klaas Boomars (docent ALO), Sennah Regensburg (vierdejaars ALO) en Gé van Wees (gymleraar basisonderwijs en begeleider werkpleklers van Sennah) in gesprek over klassenmanagement en didactiek, waarin ook puppytraining en James Bond aan bod komen.

Gé van Wees gymleraar basisonderwijs en begeleider werkpleklers van Sennah

Van elkaar leren

Gé werkt al veertig jaar als gymleraar in het basisonderwijs en heeft het werk in al die jaren wel wat zien veranderen: "Vroeger gaf men meer frontaal en klassikaal les, later werd er meer in groepjes gewerkt. Ook zijn er veel nieuwe dingen in de gymzaal bij gekomen, zoals het James Bond-spel. Dat leer ik dan weer van ALO-stagiaires. Je kunt leren uit een boekje of tijdens een studiedag, maar het is toch veel leuker om dat van studenten te leren?" Sennah: "Ik heb tijdens mijn stage veel van Gé geleerd over de doelgroep en het werk, maar het is goed om te zien dat het ook omgekeerd werkt. Je ontwikkelt allebei." Klaas: "De uitdaging voor iedere werkplekbegeleider is om aan de ene kant de docent te zijn maar ook een open houding te hebben richting je stagiair en de opleiding zoals die nu is. Bij Gé en Sennah is dat heel goed verlopen, maar ik kom ook situaties tegen waarbij dat niet zo gaat. Dan heeft de student het gevoel dat hij in het keurslijf van de werkplekbegeleider moet passen of te weinig feedback krijgt. Ook de werkplekbegeleider kan met vragen zitten. Het is daarom belangrijk als driehoek ALO-student-werkveld met elkaar in gesprek te blijven."

Het begint met klassenmanagement

Leerlingen iets bijbrengen begint met klassenmanagement. Klaas: "Je moet eerst het gevoel hebben dat je iets kunt doen met de klas, voordat je überhaupt kunt nadenken over didactiek. Klassenmanagement is de basis en valt of staat bij een goede voorbereiding en consequent zijn." Gé: "Je kunt boeken vol schrijven over didactiek, als er geen orde in de klas is, heb je daar niet veel aan. Ik begin bij de kleuters al met

Sennah Regensburg
vierdejaars student ALO

regels, afspraken en routines. Puppytraining noem ik dat.” Sennah: “Afspraken maken met leerlingen en respectvol met elkaar omgaan moet je eerst goed hebben voordat je tot leren kunt komen.”

Wees professioneel (en dan jezelf)

Voor de klas staan, is ook (vaak) een rol spelen. Sennah: “Ik ben heel direct van mezelf, maar als ik lesgeef, ben ik dat totaal niet. Dan ben ik rustig maar weet precies wanneer ik moet optreden. Het is belangrijk dat je weet hoe je moet omgaan met de doelgroep waaraan je lesgeeft”. Klaas: “Beginnende leraren zeggen wel eens dat ze zichzelf willen zijn voor de klas. Dat is een valkuil. In het begin is het juist van belang dat je je professioneel en functioneel maar niet te afstandelijk opstelt. Als je dat doet, kun je de rest van het jaar jezelf zijn, voor zover dat past in de rol van

Benieuwd hoe jouw didactische vaardigheden zich verhouden tot het huidige beroepsprofiel?

Scan de QR-code en doe de test.

docent. Uit evaluaties blijkt dat leerlingen het liefst een docent hebben die voorspelbaar en consequent is. Beginners zijn dat vaak totaal niet en dat is een recept voor chaos in de klas”. Gé: “Belangrijkste is om als leraar duidelijk te zijn. Met als doel het plezier in bewegen over te brengen. Ze hoeven niet allemaal de Olympische Spelen te halen.”

Klaas Boomars
docent ALO

10 Didactiek: de overtreffende trap

Met de Lector Leren en Innoveren van de HvA faculteit Onderwijs en Opvoeding

Sinds 2003 doet lector Marco Snoek (62) onderzoek naar het leren en vernieuwen in het onderwijs. Hij houdt zich bezig met vraagstukken rond het beroep van leraar en het ontwikkelen van leraren tijdens hun loopbaan: “Didactiek is daarin natuurlijk een constante factor. En verder is didactiek helemaal niet constant! Het is een proces dat continu keuzes en leiderschap vraagt van de leraar.” Maar wie zorgt er voor de didacticus?

Eenzaam beroep

“Kijk, ik denk dat de structuur van het beroep de leraar in de weg zit. Het is een eenzaam beroep, je staat altijd alleen voor de klas. En als vakleerkracht Bewegingsonderwijs in het primair onderwijs ben je ook vaak nog eens de enige docent en kun je niet terugvallen op een vaksectie. Op dag 1 moet je al doen wat een volgerde docent kan.” Marco legt gelijk maar eens de pijnpunten bloot. “Dit schetst ook een beeld van een lerarenopleiding waar alles al in moet zitten, aan pedagogiek en didactiek, en dat is helemaal niet reëel. Het onderwijs vraagt namelijk van een docent de wil om een leven lang te blijven ontwikkelen, een duidelijk beeld van wat je in de lerarenopleiding ontwikkelt en wat je daarna nog kunt doen. En het vraagt leiderschap en een omgeving die stimuleert.”

Kwaliteitsstandaard zou goed zijn

Zeker dat laatste is er niet altijd in het onderwijs. Zo is bijvoorbeeld het lerarenregister mislukt. “Heel jammer”, zegt Marco. “Want een kwaliteitsstandaard vanuit de beroepsgroep zelf, waar je als leraar aan wilt voldoen, zou juist heel goed zijn. Hoewel er vaak wel budget en ruimte is voor leraren om zich te ontwikkelen, ontbreken er structuren in het beroep die het vanzelfsprekend maken dat je je blijft ontwikkelen. Als leraren in hun werk vaak alleen staan, ontstaat het risico dat ze vooral zichzelf als norm nemen.”

De ideale wereld: onderwijs als continu veranderproces

“Jezelf blijven ontwikkelen sluit aan bij de opdracht om voortdurend te kijken hoe onderwijs beter kan. Dat leraren blijven nadenken over hun didactiek in de gymles en in de school als geheel. Dat de lerarenopleider nadenkt over de didactiek van de opleiding en hoe je daarin rolmodel bent voor studenten. En dat onderwijsorganisaties nadenken over een ‘didactiek’ en leeromgeving voor leven lang ontwikkelen van leraren, het team en de organisatie als geheel.”

Telkens bijstellen

Marco legt het uit aan de hand van zijn huidige opdracht: "Ik help momenteel bij het opnieuw inrichten van de lerarenopleiding pedagogiek. Een heel proces: van visie naar intentie naar ontwerp en didactische handvatten tot de uitvoering in de praktijk," zo schetst Marco even snel een jarenlang proces van onderwijs ontwerpen. "Dit proces zien we vaak als een lineair proces, maar het is eigenlijk een voortdurende dialoog tussen de verschillende elementen: als er in de praktijk iets niet werkt, pas je het aan. Binnen het onderwijs doe je dat altijd samen met het werkveld, want daar vindt de praktijk plaats. Daarna zou je hetzelfde weggetje terug moeten checken en eventueel veranderen: de praktijk werkt anders, wat zegt dit over het ontwerp, de intentie of de visie? Ik zie een lemniscaat voor me, een oneindige ontwikkeling."

Wie zorgt er voor de didacticus?

"In het beste geval? De leraren, het management, het werkveld, de studenten... Iedereen draagt dus bij, het vraagt eenieder om individueel leiderschap te tonen. Durf je een vernieuwer te zijn, een veranderaar? Durf je van betekenis te zijn? Niet alleen door je didactische aanpak aan te wenden om je leerlingen te ontwikkelen, maar ook om je collega's, je opleiding, je werkplek, het onderwijs te helpen ontwikkelen? Didactiek in de overtreffende trap dus."

"Durf je van betekenis te zijn?"

Gymles of rekenen: dezelfde basis, andere uitwerking

Gymles geven in een sportzaal of rekenen in een klaslokaal: de locatie is verschillend, maar qua didactische modellen zit er in de basis niet zoveel verschil tussen, stelt Jeantine Geleijnse, docent bewegingsonderwijs en pedagogiek aan de faculteit Onderwijs en Opvoeding van de Hogeschool van Amsterdam. “Het verschil zit ‘m vooral in de uitwerking.”

Meteen zichtbaar of (nog) niet

Voorkennis activeren, instructie, terugblikken, feedback geven: dat zit in elk didactisch model verwerkt, het is de basis die ook studenten aan de ALO en Pabo leren. Jeantine Geleijnse: “Maar qua uitwerking in de klas is het wel anders dan in de gymzaal. Met name in de zaal is direct zichtbaar hoe de kinderen aan het leren zijn. Je ziet meteen hoe ze bewegen. In de klas moet je veel meer terugvragen of manieren verzinnen waarop je leren zichtbaar maakt”. Het expliciete directe instructiemodel is bij bewegingsonderwijs snel toepasbaar: je doet een oefening voor of laat een plaatje zien. “Dan is al zichtbaar wat kinderen moeten doen. Bij rekenen bijvoorbeeld kun je de oefening ook wel voordoen, maar hardop denken is daarbij ook heel belangrijk. En vervolgens checken of de leerlingen het begrepen hebben. Bij het bewegingsonderwijs zie je dat meteen, bij lessen in de klas moet je ‘controle van begrip’ vragen stellen”.

Meer tussenstappen in de klas

Ook het activerende gedeelte is in de gymzaal anders dan in de klas, aldus Jeantine: “In de zaal zijn de kinderen altijd actief bezig en in de klas moet je daar als leerkracht over nadenken. Hoe zorg ik ervoor dat alle kinderen actief zijn en leren? Daar heb je meer tussenstappen voor nodig dan in de gymzaal. In de zaal leg je iets uit en gaan de leerlingen aan de slag. Het didactisch model is voor zaal en klas in de basis hetzelfde, maar in de uitwerking en het aantal tussenstappen is het anders”. Een ander verschil is dat de groepsleerkracht de leerlingen de hele dag ziet en kan bijsturen of lessen kan aanpassen waar nodig. De vakleerkracht, de gymleraar, ziet de

kinderen een paar keer per week en zit vast aan een vast lesrooster. “Die kan minder flexibel inspelen op omstandigheden.”

Inclusieve didactiek

Kozen studenten aan de Hogeschool van Amsterdam tot nu toe voor ALO of Pabo, vanaf september 2023 is de hogeschool een opleidingsvariant rijker: de Pabo-ALO. Jeantine is een van de ontwikkelaars. Er komen allerlei didactische modellen aan bod tijdens de nieuwe opleiding. Er wordt gewerkt vanuit één didactisch basismodel en daarnaast per vak met de didactische differentiatie die daarbij hoort. “Welk didactisch model je kiest, hangt helemaal af van de context, beginsituatie, groep of klas en mate van zelfstandigheid van de leerlingen”, aldus Jeantine. Het bewegen op eigen niveau is een belangrijk onderdeel

van de vakdidactiek in het bewegingsonderwijs. Dat differentiëren geldt voor alle groepen, van kleuters tot de pubers in het voortgezet onderwijs. Jeantine: “Daar moet je als docent vooraf, tijdens en na een les bij stilstaan. Feedback is daarin ook belangrijk. Ik noem het ook wel inclusieve didactiek. Blijven kijken naar kinderen en meeleven met wat een kind nodig heeft om verder te komen in zijn of haar ontwikkeling. Het is de bedoeling dat kinderen plezier hebben en houden in bewegen. Iedereen moet een succeservaring op kunnen doen. Dat betekent bewuste keuzes maken en die keuzes onderbouwen. Differentiatie is heel belangrijk, daar besteden we veel aandacht aan in de opleiding. Tegelijkertijd geldt dat ook voor ons als docent aan de Pabo-ALO. De studenten hebben diverse achtergronden en ervaringen, daar houden we voortdurend rekening mee.”

“In de zaal is direct zichtbaar hoe de kinderen aan het leren zijn. Je ziet meteen hoe ze bewegen. In de klas moet je veel meer manieren verzinnen waarop je leren zichtbaar maakt.”

“Met zo'n filmpje is je uitleg in 1x klaar”

Hij is een hit op Instagram en TikTok: Daan Verver uit Den Haag. De oud HALO-student geeft gymles in het basisonderwijs, het voortgezet onderwijs én op social media. Als Gymmeester Daan ('meestah' op z'n Haags) inspireert hij zijn eigen leerlingen en bijna driehonderdduizend jonge volgers om in beweging te komen. “Tijdens een les moet ik soms wel tien keer uitleggen wat de bedoeling is. Een filmpje op Instagram of TikTok snappen ze vaak in één keer.”

Hij noemt zichzelf Gymmeester Daan, hoewel hij 'gym' geen goede omschrijving van zijn werk vindt. “Lichamelijke opvoeding, dát is belangrijk”, stelt de geboren en getogen Hagenees. Daans visie op zijn vak is helder: “Ik wil leerlingen inspireren te gaan sporten. Dat doe ik door ze te laten ervaren dat gym en sport superleuk is om samen te doen en dat je van elkaar kunt leren. Daarnaast is dat stukje opvoeden voor mij belangrijk. Dat leerlingen leren omgaan met verlies, met emoties en dat ze leren samenwerken,

ook of juist met mensen waar ze moeite mee hebben. Daar gaan ze later ook veel aan hebben.”

Instructie van 1 minuut

Gymmeester Daan begon tijdens de coronacrisis zijn online gymlessen noodgedwongen eerst via YouTube te geven. “Leerlingen wezen me er fijntjes op dat ze niet op YouTube zitten, maar op TikTok.” En dat was een goed advies, want zijn TikTok-account scoort als een malle, met 285.000 volgers (and counting). Hij begon met challenges, oefeningen en

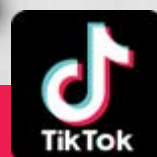
sportieve spelletjes die je thuis kan doen. Ook maakte hij samen met leerlingen lessen. Differentiëren doet Daan voortdurend, per groep een eigen filmpje met uitleg op maat. De leerlingen reageerden (en reageren nog steeds) positief op Daans online lessen: “Ze zijn echt superenthousiast en letten onwijs goed op, want ze onthouden alles wat ik op TikTok laat zien. Het grappige is: ik kan tijdens een les tien keer uitleggen wat er moet gebeuren, maar met zo'n filmpje ben je in één keer klaar. De instructie en de uitvoering kan ik tegelijkertijd

Boek

Daan Verver is bezig met een boek: Ritchy aan de bal. Het boek verschijnt september 2024. Het geeft een kijkje in zijn leven en wat hij meemaakt op school. Daan: “Het is een kinderboek maar ook heel leuk voor gymdocenten”.

[tiktok.com/
@gymmeesterdaan](https://tiktok.com/@gymmeesterdaan)

laten zien. Bovendien leer ik zelf om heel kort en bondig te vertellen, want op TikTok moet het wel binnen een minuut klaar zijn. Ik ben sowieso nog steeds aan het leren. Ik ben dan misschien wel de gymmeester met de meeste volgers op TikTok, maar ik ben echt niet de beste lesgever, ik ben me elke dag nog aan het verbeteren.”

Het plaatje moet kloppen

Wat Daan belangrijk vindt in zijn lessen, is ‘het plaatje’: “Het plaatje moet kloppen van wat ik laat zien. Daarnaast visualiseer ik de instructie zoveel mogelijk. Niet alleen moet ik het perfect voordoen, ook mijn uitleg moet voor de leerlingen helemaal helder zijn, zonder moeilijke woorden en zonder lange uitleg. Hoe meer je praat en uitlegt, hoe meer dat afleidt van het bewegen. Ik werk niet met één vast didactisch model, ik gebruik wel eens plaatje-actiepunt-doen of plaatje-praatje-daadje. Wat ik het belangrijkste vind, is het laten zien van de opdracht, het mooiste is door leerlingen zelf.”

‘Ritchy’ als inspiratiebron

Er wordt alweer een tijdje ‘gewoon’ gymles gegeven, maar het TikTok-fenomeen Daan blijft groeien. Hij maakt nu grappige filmpjes waar Ritchy, Mats en Sharona een hoofdrol in spelen. Geen echte leerlingen, maar wel herkenbaar. Iedereen heeft wel een Ritchy – een bijdehante ADHD’er, fanatiek, vol humor, haat pesters, kan niet tegen verlies maar is gek op gym – in de klas zitten. Inspiratie genoeg: “Het zijn situaties uit mijn lessen. En het leuke is: leerlingen herkennen zichzelf wel eens. Ze willen allemaal graag een Ritchy zijn.”

ALO-studenten over didactiek

We vroegen drie derdejaars studenten van de minor Docentschap bij BSM (Bewegen, Sport en Maatschappij) en MBO (Middelbaar Beroepsonderwijs) naar hun ervaringen met en overtuigingen over didactiek.

Thomas Richard (23): 'Het sausje waardoor de les van mij wordt'

Thomas staat al zeven jaar voor de groep. Hiervoor deed hij MBO Sport en Bewegen. Voor hem is didactiek niet zozeer wat je aanbiedt, maar hoe je het aanbiedt: "Didactiek is voor mij het sausje waardoor de les van mij wordt"

Thomas laat zich inspireren door ALO-gastdocent Chris Hazelebach. Deze docent geeft drie belangrijke vragen mee die je over je eigen les kunt stellen: Loopt het? Lukt het? Leeft het? Thomas legt het uit aan de hand van zijn eigen ontwikkeling: 'Vroeger was ik alleen maar bezig om te zorgen dat de lessen liepen. Sinds ik op de ALO zit, leer ik ook kijken

of de leerlingen leren wat de bedoeling is. Tegenwoordig heb ik ook ruimte om te kijken of leerlingen plezier hebben en of ze goed samenwerken.' Hij doet dat door van tevoren al verschillende differentiaties te bedenken, zodat hij tijdens de les heel makkelijk kan schakelen en iedereen iets op zijn of haar niveau kan aanbieden.

Wat heeft een beginnende lesgever nodig volgens Thomas?

'Tijd nemen om bovenstaande vragen één voor één af te lopen. En leren dat een perfecte aanpassing niet bestaat. Met iedere aanpassing wordt je les weer een beetje beter.'

Robin van Vuren (23): 'Leren waarom je dingen zo doet'

Didactiek is voor Robin vooral de manier waarop je iets aanbiedt en ook waarom je iets doet.

Ze ziet tussen het PO en het VO wel veel verschillen qua didactische aanpak: 'In het PO moet je veel weten over de ontwikkelingsfasen van kinderen en ben je echt het 'juffie'. In het VO zijn veel meer niveauverschillen, zijn de leerlingen mondiger en moet je vaker les oefeningen uitproberen'. Ze bereidt zich altijd goed voor en heeft verschillende aanpassingen in spelregels en materiaal klaar. 'En ik zorg er altijd voor dat niemand ooit echt 'af' is, zodat iedereen mee blijft

doen.' Ze loopt nu stage op een middelbare school en gebruikt ter voorbereiding het Basisdocument Voortgezet Onderwijs en het boek 'Spelinzicht' van Gwen Weeldenburg, Enrico Zondag en Frank de Kok.

Wat heeft een beginnende lesgever nodig volgens Robin?

'Ik gebruik het model van de zes aanpassingen als didactisch hulpmiddel. Als een beweegactiviteit niet helemaal loopt kan ik een of meerdere aanpassingen doen. En ik heb echt heel veel aan de minor BSM. Ik leer me telkens af te vragen waarom ik dingen op een bepaalde manier doe.'

Sven Bleijendaal (22): 'Aansluiten bij een actualiteit'

Sven loopt momenteel stage op een mavo in Heemstede. Voor hem betekent didactiek: weten waar de leerlingen mee bezig zijn en kijken naar wat er in het nieuws is. Daar laat hij dan graag zijn lessen bij aansluiten. Zijn grote inspirator is ALO-docent Fabian Broers die zijn lessen altijd eerst begint met muziek en dan een anekdote uit de praktijk. 'En dat koppelt hij vervolgens aan de lesstof. Dat blijft zoveel beter hangen.'

Sven ziet ook verschillende didactische methodes voor het PO en VO: 'In het PO pas ik verschillende technieken toe. In groep 3 leg ik een afgoospel uit

met draken of dinosaurussen, in groep 8 heet het gewoon trefbal. Je bent ook sneller de superheld in het PO. In het VO heb ik meer voorbereidingstijd nodig. Ik merkte dat ik in het begin vaak meeding in het enthousiasme en de drukte van de leerlingen, en dan ontstond er chaos tijdens de les. Nu houd ik het strakker door goed voorbereid te zijn op verschillende lesaanpassingen en door minder kleine discussietjes aan te gaan.'

Wat heeft een beginnende lesgever nodig volgens Sven?

Hij heeft een paar goede tips: 'Het is handig als je kunt inspelen op emoties en een goede context

kunt geven. Bouw voort op je vorige les en ken de kracht van herhaling.'

Iedereen is talentvol, mits talentvol benaderd

Annemein van Seijst (24) studeerde aan de ALO en geeft er sinds augustus 2022 les. Daarnaast volgt Annemein de master Talentontwikkeling en Diversiteit aan de Hanzehogeschool in Groningen. De kennis en vaardigheden die ze daar opdoet, brengt ze meteen in de praktijk op de ALO.

Is het nuttig om na een lerarenopleiding – waar je de nodige didactische vaardigheden krijgt bijgebracht – ook nog een master in hetzelfde vakgebied te volgen? Marielle van den Hul-Kuijten, docent van Annemein en verbonden aan de masteropleiding Talentontwikkeling en Diversiteit, vindt van wel: “We hebben meer talentontwikkelaars nodig die impact maken op hun leerlingen zodat die kunnen floreren. Dat is een expertise die we nog beter en nog meer in het werkveld kunnen gebruiken. Iedere student is anders en we omarmen die verschillen, talentontwikkeling zonder diversiteit kan niet.

En geloof me; iedereen is talentvol, mits talentvol benaderd. Dat lijkt logisch, maar ga het maar eens doen.”

Van hoe naar hoe nu verder

Na vier jaar CIOS en vier jaar ALO begon Annemein in augustus 2022 als junior docent bij de ALO. Daarnaast is ze actief als trainer bij een voetbalclub. “Tijdens het derde jaar ALO wist ik al dat ik meer wilde weten over talentontwikkeling in het onderwijs en bij het voetbal. Ik vind het interessant om individuen in een groep te zien. Ik leerde tijdens de ALO wel ‘hoe’ te

differentiëren maar ik merkte dat het in de praktijk een stuk lastiger is dat voor een individu binnen een groep voor elkaar te krijgen. Deze master sloot precies aan bij mijn vraag hoe nu verder." Mariëlle vult aan: "De opleiding is juist bedoeld om in de specifieke behoefte van docenten te voorzien die net iets meer willen in die klas. Die talentontwikkeling willen toepassen op ieder individu in een groep, niet alleen op een specifieke leerling."

Nieuwsgierig als basishouding

Studenten die de masterstudie volgen, zijn allen werkzaam in het onderwijs. Ze brengen het geleerde meteen op hun eigen school in praktijk. Mariëlle: "We stimuleren studenten de praktijk te verbinden met de theoretische achtergronden. Daarmee passen ze het onderzoeksmatig werken en denken meteen toe. Het gaat daarbij ook om het maken van de verbinding naar het 'waarom' je dingen doet zoals je ze doet. Daarmee kun je talentontwikkeling bij ieder individu

Annemein van Seijst

stimuleren. Onverwachte ontwikkelingen zien als kans en kwaliteit, dat vergt een andere didactische benadering en een andere basishouding, die van nieuwsgierigheid. Daardoor geef je leerlingen kansen om te groeien en excelleren."

Investeren in plezier

Studenten ervaren tijdens de masterstudie dat er deuren opengaan waarvan ze niet eens wisten dat het deuren waren. Dat herkent Annemein ook: "Ik ben op een andere manier naar mijn eigen manier van lesgeven gaan kijken. Natuurlijk krijg je tijdens de lerarenopleiding les in differentiëren, maar het kan best lastig zijn om het goed toe te passen." Mariëlle: "Als ik kijk naar sportopleidingen, denk ik dat er zeker nog winst te behalen is. Als je echt wilt investeren in talentvolle ontwikkeling, dan moet je investeren in plezier. Laat ze lekker spelen, laat ze fouten maken en experimenteren. Maar zorg ervoor dat leerlingen het leuk vinden. Dat kan de basis zijn voor de ontwikkeling van een talent."

Nooit uitgeleerd

Annemein zit helemaal op haar plek bij de masteropleiding en kan het andere (beginnende of meer ervaren) docenten aanraden: "De master zorgt ervoor dat ik meer individuen in de klas zie en dat ik individuele aandacht geef. Ik ga met ze in gesprek en ontdek of ze doorhebben wat ik met ze wil bereiken. Door deze studie heb ik de instrumenten om daarmee aan de slag te gaan."

Mariëlle van den Hul-Kuijten

Schoolmeester

op het voetbalveld

Yassin Hassan (27) is werkzaam als gymdocent in het voortgezet onderwijs en als voetbaltrainer/-coach. Hij hanteert in de zaal en op het veld verschillende didactische principes: "Gek genoeg ben ik vooral schoolmeester op het voetbalveld."

“Didactiek is voor mij de vraag ‘hoe leer ik de leerling of de sporter iets aan, waar deze persoon beter van wordt en waarbij hij of zij plezier ervaart.’” Tot zover de parallellen, want verder maakt Yassin veel onderscheid in zijn didactische benaderingen in het onderwijs en in zijn werk als voetbaltrainer. Hij geeft les op CSG Jan Arentsz in Alkmaar en Langedijk, een middelbare school variërend van VMBO tot gymnasium. En hij is trainer/coach van JO17 (jongens onder 17) bij HVV Hollandia Hoorn. Deze amateurclub met vooral spelers uit de buurt heeft de ambitie om op een zo hoog mogelijk niveau te voetballen. En dat lukt goed; vorig jaar promoveerden ze in een seizoen van de derde divisie naar de eerste divisie. “Daar speelden we tegen JO17 van Ajax, PSV en Feyenoord,” vertelt hij trots. Halverwege dit seizoen degradeerden ze ook weer naar de tweede divisie, waar ze zich nu proberen te handhaven. Yassin studeerde aan de ALO van 2013 tot 2017: “De basis van mijn didactisch handelen komt daarvandaan.”

Didactiek in het onderwijs

“Op school zie ik bewegen als een middel. Het gaat vooral om de cognitieve en sociale ontwikkeling; dat leerlingen leren samenwerken, oog hebben voor elkaar, dat er een groep ontstaat waarin iedereen een plek heeft en dat ze plezier krijgen in bewegen. Ik let erop dat iedereen zich op zijn of haar eigen niveau kan ontwikkelen door middel van bewegen en dat er voor iedereen een succesbeleving mogelijk is. En als dat bij iemand niet lukt, dan kijk ik wat deze persoon dan nodig heeft.”

Het gaat in de gymzaal en op het voetbalveld om beter worden én om plezier beleven

---

Didactiek op het voetbalveld

Op het voetbalveld kiest hij bewust een heel andere aanpak: “Bewegen is het doel, de motorische ontwikkeling staat voorop. Ik verwacht dat ze voetbaltechnieken leren beheersen: passen, voorzetten, samenspelen volgens een bepaalde afspraak, scoren. En ons gemeenschappelijke doel is: beter worden in voetbal en wedstrijden willen winnen. Het gaat vooral om de drive, de winst is niet het doel. Dat maakt dat ik harder ben op de inhoud en pas na de training zacht ben op de relatie. Ik zorg ervoor dat het veilig is op het veld, dat er plezier is en dat we elkaar respecteren. Maar we trainen echt het spelletje voetbal; oefenen, oefenen, oefenen. Als een van mijn spelers dat niet prettig vindt, dan stel ik vragen: zit je hier wel goed? Haal je hier wel plezier uit?”

Van nature sociaal

Yassin lijkt die twee verschillende aanpakken goed van elkaar te kunnen scheiden: “Van nature ben ik heel sociaal en houd ik van een dolletje met spelers en leerlingen. Dat kan ik in het onderwijs ook heel goed kwijt. Gek genoeg ben

ik op het voetbalveld meer de schoolmeester. Soms mis ik het sociale met de spelers, maar ik vind toch dat ik daar strak in moet zijn. Vooral tijdens de trainingen.” Op zaterdag is hij zacht, of in ieder geval niet boos als hij ziet dat de inzet er wel is: “Tijdens de wedstrijd staat iedereen zijn stinkende best te doen. Als het dan niet lukt, val ik mijn spelers niet af. Tijdens de training, het leermoment van voetbal, gaan we weer hard aan de slag.”

‘Wat past er bij jou?’

Zelf laat hij zich inspireren door verschillende professionals die expertise hebben in het trainersvak en in groeimindset. “Vroeger zag ik mijn eigen fouten als falen, maar tegenwoordig zie ik het als leermomenten: had ik het ook anders kunnen aanpakken?” Zijn belangrijkste didactische tip voor beginnende lesgevers en trainers: “Kijk vooral goed naar jezelf: welke manier past er bij jou om spelers of leerlingen beter te maken?”

Leren van rolmodellen

Bij de Talentenacademie van Ajax vrouwen houden ze zich niet vast aan één didactisch model. Dat betekent niet dat trainers en coaches maar wat doen: “Alle trainers bij Ajax zijn tenminste geschoold bij de KNVB en UEFA en hebben ook didactische kennis”, vertelt Daphne Koster, manager Vrouwen bij de Amsterdamse voetbalclub. “We werken onder meer met rolmodellen, dat levert een enorme bijdrage aan het leerproces van onze spelers.”

Daphne Koster (Den Haag, 1981) heeft een indrukwekkende sportieve carrière op haar naam staan. Niet alleen voetbalde ze al sinds haar zesde en studeerde ze aan CIOS en ALO, ze kwam maar liefst 139 keer uit voor het Nederlandse voetbalteam, speelde jaren eredivisie bij AZ en Telstar en won met haar teams talloze bekens. In 2010 voetbalde Daphne in de USA en de laatste vijf jaar van haar actieve voetballoopbaan bij Ajax. “In het witte shirt met rode baan, net als bij mijn eerste clubje, SVA in Assendelft.”

Helpen bij ontwikkeling

Sinds 2017 werkt Daphne als manager Vrouwen bij Ajax: “Officieel vrouwenvoetbal, maar dat ‘voetbal’ laat ik liever weg, want vrouwen spelen gewoon voetbal, geen vrouwenvoetbal”. Ze houdt zich bezig met het sportieve en beleidsmatige gedeelte en met de positionering van het eerste vrouwenelftal en de

Talentenacademie, de jeugdteams onder 19 en onder 16 en de trainingsgroepen. “Het is mijn taak om de strategie te bepalen met als doel de speelsters te helpen bij hun ontwikkeling.” Hoewel Daphnes loopbaan glansrijk is, is de oud-international er zelf Noord-Hollands nuchter onder: “Voor mij zijn het logische stappen, ik volg mijn hart en doe iets met mijn passie”.

Geen spelers, maar mensen

Na CIOS en ALO heeft Daphne lesgegeven op een middelbare school en heeft ze voetbalteams getraind. Tegenwoordig staat ze als manager nauwelijks nog voor de groep. Haar didactische ervaring komt echter nog dagelijks van pas op trainingscentrum De Toekomst in Amsterdam, haar werkplek. Ze geeft leiding aan de trainersstaf en in gesprekken met trainers en coaches gaat het regelmatig over de leerprocessen van de speelsters: “Ik gebruik de

didactische tools die ik zelf heb geleerd. Vragen als wat doen we en waarom doen we het op deze manier komen dan aan bod. We werken niet met een vast didactisch model, maar onze trainers weten heel goed wat ze doen, ze hebben didactische bagage opgedaan tijdens hun scholing tot trainer. Maar die bagage kan anders zijn dan van een ALO’er. Bijvoorbeeld in de manier hoe je vaardigheden aanleert en welke tools je daarvoor kunt gebruiken. Maar ook hoe je naar een kind kijkt. Het is niet alleen een talentvolle speler of voetballer, het is in eerste instantie een mens. We hebben het bij de meiden ook niet over spelers, maar over kinderen die daarnaast goed kunnen voetballen. Je kunt ook de opvatting hebben dat je spelers puur benadert als speler, dat je alleen kijkt naar de prestatie in plaats van de potentie. Ik benader een speelster als mens.”

Talent als valkuil

Samen met haar collega's bespreekt Daphne de ontwikkelingsmogelijkheden van de voetbalsters. "De mate waarin wij kinderen en jongere spelers kunnen beïnvloeden en vormen, is ook afhankelijk van hoe vaak ze hier bij Ajax zijn en met wie ze buiten het voetbal te maken hebben. Daar proberen we trainers en coaches bewust van te laten zijn. Vooral voor jonge spelers die hier de hele dag zijn, dragen we een grote verantwoordelijkheid. Tegelijkertijd kun je dan ook veel bereiken en ingaan op individuele verschillen. Naast het motorische aspect moet je ook rekening houden met het sociaal-emotionele en het cognitieve aspect. De valkuil is dat wanneer een speelster talent heeft en goed kan voetballen, dat je dan denkt dat het mentaal ook wel in orde is. Dat hoeft natuurlijk helemaal niet het geval te zijn. Dat soort zaken bespreken we met de trainer en we helpen speelsters verder bij die specifieke ontwikkeling. Iemand die goed kan voetballen maar mentaal nog de nodige uitdagingen heeft, zal nooit de vaardigheden goed kunnen inzetten als daar niet aan gewerkt wordt."

Didactische aanpak

Op het trainingscentrum De Toekomst van Ajax lopen diverse leeftijdscategorieën rond: van jonge kinderen en jongvolwassenen tot volwassenen. De didactische aanpak verschilt per groep, vertelt Daphne: "Bij de jeugd tot negentien jaar is het vooral een groepsgebeuren maar we kijken ook naar de ontwikkeling van elk individu afzonderlijk. De prestatie is echt ondergeschikt, het gaat er in deze fase primair om de ontwikkeling en de lange termijn. Naarmate we meer naar de jongvolwassene en volwassen speelster gaan, wordt het presteren belangrijker".

Spelers eerste team als rolmodellen

Een belangrijk instrument bij de didactische aanpak bij Ajax zijn de rolmodellen. Daphne: "Spelers van het eerste team komen op het veld bij de jonge meiden. Zo'n voorbeeld levert een krachtige bijdrage aan het leerproces en om de jeugd te enthousiasmeren hun dromen waar te maken. Zeker voor jongeren zijn rolmodellen essentieel, dat doet iets met je, het inspireert".

'Willen zijn' en 'willen worden'

Daphne is – als icoon voor het vrouwenvoetbal – zelf ook een rolmodel: "Ik hoor wel eens dat ik mensen inspireer, maar dat doe ik niet om inspirerend te zijn, ik volg gewoon mijn passie. Ik vind het mooi dat meisjes en jongens kunnen dromen over iets wat ze graag willen zijn, een stervoetballer in dit geval. Maar het is meer dan 'willen zijn', het gaat ook om 'willen worden'. Tachtig procent moet uit het kind zelf komen, wij kunnen ze alleen maar helpen. Toen ik op mijn zestiende debuteerde in het Nederlands Elftal, wilde ik de top halen, ik wilde de beste voetbalster van Nederland zijn. Ik was me ervan bewust dat ik er veel voor moest doen en laten om dat voor elkaar te krijgen. Ik keek en luisterde daarbij naar mijn voorbeelden, mijn rolmodellen, zoals een trainer en gymdocent. Die leerervaringen geef ik nu terug aan de trainers en spelers waar ik bij Ajax mee werk."

